

Po Krasu z mislijo na Kosovela

Po sedemkilometrski Kosovelovi poti od Sežane do Tomaja, ene najlepših kraških vasi – Majske prireditve v njegov spomin

Ste vedeli, da letos mineva 120 let od rojstva Srečka Kosovela? Največji pesnik Krasa je umrl pri komaj 22 letih, a je do takrat napisal okrog tisoč pesmi in za sabo pustil ogromno zapuščino, ki jo še danes radi prebiramo. Naj omenimo, da je občina Sežana na pesnikov rojstni dan 18. marca letos prvič praznovala svoj kulturni praznik, a pestro dogajanje se bo ob 120. obletnici Kosovelovega rojstva z najrazličnejšimi dogodki pravzaprav nadaljevalo vse do konca maja. Zakaj torej ne bi jubileja izkoristili za spoznavanje Krasa ter Kosovela in njegovih verzov? Najlepši mesec v letu se zdi kot nalašč za to.

Že res, da sta Planinsko društvo Sežana in Kulturno društvo Srečko Kosovel letošnji 23. tradicionalni pohod po Kosovelovi poti izpeljala dan pred rojstnim dnevom velikega slovenskega avantgardnega pesnika, a naj vas to ne odvrne, da se ne bi sami podali na

sedem kilometrov dolgo pot med Sežano in Tomajem, ki jo je mogoče prehoditi v dveh urah in pol. Nezahtevna pot, ki so jo leta 2000 začrtali in poimenovali po Srečku Kosovelu, vas bo vodila skozi kraške borove gozdčike, po kraških gmajnah in mimo vinogradov. Pot se začne pred njegovo rojstno hišo v Sežani, kjer je danes urejena pesnikova spominska soba v konstruktivističnem slogu z diapozitivi Krasa, glasbo in posnetimi recitacijami njegovih pesmi. Na zgradbi je vzidana kamnita spominska plošča, pred njo je pesnikov spomenik. Pot se nadaljuje mimo Kosovelove knjižnice in nekdanje gostilne Pri vagi, kjer je Kosovel zlasti v zimskih mesecih večkrat prespal, ter mimo cerkve do sejmišča. Sledi vzpon na Tabor (484 m), kjer je izhodišče gozdne učne poti, nato pa se pot nadaljuje po urejenem kolovozu do vasice Tomaj in Kosovelove domačije, kjer je pesnik tudi živel. Ob poti boste srečali vasico Šmarje, lahko dostopno jamo Pustov hram in

številne vinograde, zaradi katerih ne boste niti za hip pozabili, da hodite po Krasu.

Kosovelova domačija

Gozdna pot se zaključi v Tomaju, kjer so Kosovelu ob 25. obletnici smrti 27. maja 1951 postavili prvo spominsko obeležje na pročelju tomajske osnovne šole. Druga spominska plošča je na Kosovelovi domačiji, slavnostno je bila odkrita ob 50. obletnici pesnikovega rojstva 21. marca 1954. Nedaleč stran je vaško pokopališče, kjer leži skoraj vsa Kosovelova družina. Na skupnem nagrobniku je napisano tudi ime sestre Karmele, čeprav je pokopana na Tirolskem. V Tomaju seveda nikakor ne smete mimo Kosovelove domačije, ki je bila že leta 1992 razglašena za spomenik lokalnega pomena. Domačijo, ki stoji na skrajnem jugozahodnem delu vasi Tomaj, ob cesti proti Dutovljam, je dal zgraditi Anton Kosovel, saj se je moral z družino izseliti iz šolskega stanovanja v

Sežani, ko ga je italijanska oblast prisilno upokojila. Arhitekturna podoba hiše se razlikuje od drugih tomajskih hiš z značilnostmi kraškega stavbarstva, saj je bila zgrajena po vzoru primestnih vil, ki so jih postavljali manj premožni meščani na Primorskem. Zunanji modernistični videz ji daje tloris, sestavljen iz pravokotnika in kvadrata, notranja razporeditev prostorov pa je s kuhinjo in osrednjim bivalnim prostorom (salonom) v pritličju in spalnimi prostori v nadstropju prilagojena mestnemu načinu življenja in dela.

Domačijo so med letoma 1997 in 2000 prenovili in muzejsko uredili. V hiši lahko občudujemo delno ohranjene osebne predmete ter stanovanjsko opremo kraškega pesnika in njegove družine. Med stenami domačije je še vedno čutiti srce te družine, ki se skriva v izbranem in obrtno oblikovanem pohištvu, klavirju, knjižni zbirki, ki obsega kar 2800 del, nekaterih Srečkovih osebnih predmetih (očala, pisala, žepna ura, violina), odlitku Karmeline roke ... Domačijo obiskovalcem odpirajo po predhodni najavi, zato ne pozabite poskrbeti za rezervacijo obiska.

Če se boste po Krasu potepali maja, lahko misel na Kosovela povežete tudi s katero od prireditev, ki jih bodo v tem mesecu organizirali njemu v spomin. V soboto, 11. maja, ob 19. uri tako v Kulturnem domu v Tomaju napovedujejo nastop Moškega pevskega zbora Srečko Kosovel iz Ajdovščine in učencev tomajske podružnične šole, dogodek v organizaciji Kulturnega društva Srečko Kosovel Tomaj pa so naslovili Tomaj Kosovelu. V petek, 17. maja, bodo v Kosovelovi spominski sobi v Sežani ob 18. uri predstavili pesniški zbornik

Up = ∞, dogodek pa prireja Društvo Konstruktivist in Kosovelova spominska soba (Ljudska univerza Sežana). V petek, 24. maja, ob 18. uri bodo v avli Osnovne šole Dutovlje organizirali še prireditev *Nesem Srečkota na rami*. Omenjeni dogodki pravzaprav zaokrožujejo niz prireditev, ki so se v čast največjemu pesniku Krasa v zadnjih dveh mesecih že zgodile. Med njimi naj omenimo Srečkove korake, interaktivni pohod po Kosovelovi poti, razstavo Kosovelovih portretov slikarja Simona Kastelica, koprodukcijo Kosovelovega doma Sežana in Slovenskega stalnega gledališča v Trstu z naslovom *Vlak št. 123 v bodočnost*, predstavitev prenovljene izdaje zbirke poezije Srečka Kosovela v različnih jezikih z naslovom *KOSOVELizacija 2*, predstavitev dvojezične slovensko-portugalske nove knjige Kosovelovih pesmi *Moja pesem je eksplozija*, predstavitev prevoda izbora pesmi Srečka Kosovela v grščino *Jaz sem drevo brez vej* in še bi lahko naštevali.

Od Tomaja in Štanjela do Galerije kamna

Mimogrede, Kosovelov Tomaj je ena najbolj značilnih in brez dvoma najlepših kraških vasi. Veliko obiskovalcev se skozi njega pelje, saj to ni razvpit turistični cilj. V resnici pa Tomaj skriva neverjetno zgodovinsko bogastvo in zakladnico osupljivih zgodb. V preteklosti je bil Tomaj namreč pomembno upravno, kulturno, gospodarsko, prosvetno in cerkveno središče ne le Krasa, temveč širše pokrajine na obeh straneh današnje državne meje. Ozke gase, kamnite štirne, kali, neverjetne vedute in razgledi na vse štiri strani

V Tomaju seveda nikakor ne smete mimo Kosovelove domačije, ki je bila že leta 1992 razglašena za spomenik lokalnega pomena.

neba vas vabijo, da Tomaj raziščete. Podobno bi lahko zapisali za (Kosovelov) Kras: ta obiskovalce največkrat navduši z edinstveno kulturno krajino z značilno kraško arhitekturo, zato ne preseneča, da so za pohodnike urejene številne tematske pohodne poti z neokrnjeno naravno krajino. Nedaleč stran je čudoviti Štanjel, v Sežani pa preprosto ne smete mimo Botaničnega vrta, ki je nastal v prvi polovici 19. stoletja po vzoru tedanjih italijanskih meščanskih vrtov in je s skoraj 200 vrstami rastlin z vsega sveta največja znamenitost Sežane.

In ker je na Krasu poleg borov, rdeče zemlje in vinske trte doma tudi kamen, naj vas za konec povabimo še v Štorje, kjer si po predhodnem dogovoru lahko rezervirate obisk v Galeriji kamna, ki jo je uredil Gabrijel Jeram, velik zbiratelj kamnov iz kamnolomov. Jeram je svoje življenje posvetil zbiranju in proučevanju kamnov iz vseh še delujočih in predvsem opuščenih kamnolomov na območju Krasa. Njegova zbirka kamnov, kamnoseškega orodja in fotografij vam bo zgodovino obdelovanja kamna prikazala na pristen in edinstven način. In niti malo ne dvomimo, da vas, tako kot Kras, ne bo očarala. ■

Katja Željan

Nedaleč stran od Tomaja je čudoviti Štanjel, v Sežani pa preprosto ne smete mimo Botaničnega vrta.